

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
ΑΤΕΝΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΠΑΓΟ

Ο ΠΑΓΟΣ τῆς Ἄννας Καβάν [Anna Kavan] εἶναι ἓνα βιβλίο, ὅπως τὸ φεγγάρι εἶναι ἀπλῶς τὸ φεγγάρι: ὑπάρχει μόνο ἓνα σὰν αὐτό. Εἶναι ψυχρὸ καὶ ὀλόλευκο, καὶ ὅταν τὸ κοιτᾶς σὲ κοιτᾶζει καὶ ἐκεῖνο, γεμάτο αὐθάδεια καὶ συνάμα ἀπαθές, ἄλλοτε στατικὸ καὶ ἐνίοτε ἐπιταχυνόμενο μὲ φρενήρη ρυθμὸ, ἓνα βιβλίο μὲ τὶς δικές του φάσεις, ἀπατηλὸ καὶ ἄπιαστο. Κάποιες φορές μάλιστα μοιάζει νὰ σ' ἔχει πάρει στὸ κατόπι. Ἐνα βιβλίο ποὺ κρύβεται καὶ λάμπει, ὅπως τὸ «κορίτσι» στὸ κέντρο τοῦ γυμνοῦ, σχεδὸν παραμυθένιου σκηنيκοῦ του, ἐνὸς σκηنيκοῦ καταστροφῆς, καταδίωξης καὶ καταναγκασμοῦ ἐπανάληψης.* Ἡ ἱστορία εἶναι μᾶλλον φαινομενικὰ ἀπλή: ἓνα ἀπεγνωσμένο ἐρωτικὸ τρίγωνο ποὺ ἐκτυλίσσεται σ' ἓναν κόσμον ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖται στὴν οἰκολογικὴ καταστροφή ἀπὸ πολιτικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ἐγκλήματα. Ὁ ἀφηγητῆς, ποὺ ἡ ἐπίμονη προσπάθειά του νὰ ἐντο-

* «Καταναγκασμὸς τῆς ἐπανάληψης» (στὸ πρωτότυπο, «repetition-compulsion»), ὄρος ποὺ εἰσήγαγε ὁ Φρόιντ τὸ 1914 καὶ παρουσίασε σὲ πιὸ ἀνεπτυγμένη ἐκδοχὴ τὸ 1920 στὸ ἔργο του *Πέραν τῆς ἀρχῆς τῆς ἡδονῆς*. Ὁ ὄρος ἀναφέρεται σὲ ἀσθενεῖς ποὺ κατ' ἐπανάληψη ἐπιστρέφουν σὲ ἐξαιρετικὰ δυσάρεστες ἐμπειρίες καὶ ὀδυνηρὰ συναισθήματα. Οἱ ἀσθενεῖς ἀδυνατοῦν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ἐνόρμησιν αὐτῆ ποὺ τοὺς ὠθεῖ νὰ ἐπαναλάβουν τὰ λάθη καὶ τὶς ἀποτυχίες τοῦ παρελθόντος. [Ὅλες οἱ σημειώσεις εἶναι τοῦ μεταφραστῆ.]

πίσει τὸ κορίτσι ἴσως φανεῖ καλοπροαίρετη στὴν ἀρχή, ἀκόμα καὶ ἥρωική, ταυτίζεται ἐντούτοις σταδιακὰ μὲ τὴν προσωπικότητα καὶ τὰ κίνητρα τοῦ σαδιστῆ, χειριστικοῦ («φύλακα»), πού στὸ βιβλίο ἔχει τὸν ρόλο τοῦ ἀντίπαλου ὅπως ἐπίσης καὶ τοῦ σωσία τοῦ ἀφηγητῆ. Παρότι ὁ Πάγος εἶναι ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος ἓνα διαυγές καὶ εὐθύβολο ἔργο, τίποτε σ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλό, καὶ τὰ στοιχεῖα πού συγκεντρώνει τὸ κάνουν νὰ μοιάζει μὲ λαβύρινθο καὶ καθρέφτη τὴν ἴδια στιγμή.

Ὅπως ἄλλωστε τὸ κορίτσι, ἀλλὰ κι ἡ ἴδια ἡ συγγραφέας τοῦ βιβλίου, ὁ Πάγος γοητεύει τὸ κοινὸ καὶ ἔλκει ἀναγνώστες πού σπεύδουν νὰ τὸ ὑποστηρίξουν. Ἀπὸ τὴν πρώτη ἔκδοσή του τὸ 1967 ἔχουν γραφτεῖ γιὰ τὸ βιβλίο εἰσαγωγές ἀπὸ τοὺς Μπράιαν Ἄλντις [Brian Aldiss], Κρίστοφερ Πρίστ [Christopher Priest], Ἀναῖς Νίν [Anais Nin] (ἡ εἰσαγωγή τῆς ὁποίας γιὰ τὴν πρώτη ἔκδοση εἶχε ἀπορριφθεῖ ἀπὸ τὴν Καβάν), καὶ τώρα ἀπὸ μένα. Ὁ Πάγος ἔχει ἐπίσης ἀποσπάσει ἐγκωμιαστικὰ σχόλια ἀπὸ τὴν Ντόρις Λέσσινγκ [Doris Lessing] καὶ τὸν Λ. Π. Χάρτλεϊ [L.P. Hartley], καὶ ἐπαίνους ἀπὸ κριτικὰ κείμενα τῶν Λ. Τιμέλ Ντισάν [L. Timmel Duchamp], Ἐλίζαμπεθ Γιάνγκ [Elizabeth Young] καὶ Κέιτ Ζαμπρένο [Kate Zambreno] — μάλιστα ἡ Καβάν ἔχει ἀποτελέσει ἤδη τὸ θέμα δύο βιογραφιῶν. Δεδομένης τῆς σύγκρισης —κι ἀφοῦ τὸ εὐθραυστο, πληγωμένο, σαγηνευτικὸ («κορίτσι») κάθε ἄλλο παρά εὐτυχεῖ στοὺς περικλειστούς χώρους ὅπου τὸ ἐγκλωβίζουν μεθοδικὰ ὁ ἀφηγητῆς καὶ ὁ φύλακός του— θὰ πρέπει μᾶλλον νὰ ὑποφιαστεῖτε τὰ κίνητρά μας καὶ νὰ προσπεράσετε τίς λέξεις αὐτές, πηγαίνοντας κατευθεῖαν στὶς σελίδες τοῦ ἴδιου τοῦ Πάγου.

Ἀνακάλυψα τὸν Πάγο σ' ἓνα βιβλιοπωλεῖο μὲ μεταχειρισμένα, στὴν πρώτη του ἀμερικανικὴ ἔκδοση, πού εἶχε

κυκλοφορήσει από τις εκδόσεις Doubleday μετά τὸν θάνατο τῆς Καβάν καὶ εἶχε εἰσαγωγή ἀπὸ τὸν Ἄλντις, ὁ ὁποῖος χαρακτήριζε τὸ βιβλίο μυθιστόρημα ἐπιστημονικῆς φαντασίας. Αὐτὸ συνέβη σὲ μιὰ περίοδο τῆς ἀναγνωστικῆς μου ζωῆς ποὺ προσπαθοῦσα σκληρὰ νὰ βρῶ κάτι πῶ κοντινὸ στὸν Φίλιπ Κ. Ντίκ [Philip K. Dick], τὸν Τζ. Γκ. Μπάλαρντ [J.G. Ballard] καὶ μερικοὺς ἀκόμα συγγραφεῖς (ἀνάμεσά τους, ἀσφαλῶς, ἦταν κι ὁ ἴδιος ὁ Ἄλντις, μὲ τὸ βιβλίο του *Report on Probability A*). Ὅμως ὁ Πάγος τῆς Καβάν δὲν ἔμοιαζε μὲ τίποτα ἀπ' ὅσα εἶχα διαβάσει. Ἀμφιβάλλω μάλιστα ἂν εἶναι πρὸς ὄφελος τοῦ βιβλίου νὰ κατηγοριοποιεῖται ὡς ἔργο ἐπιστημονικῆς φαντασίας ἢ νὰ ἐντάσσεται σὲ ὁποιαδήποτε ἄλλη κατηγορία. Ἀκόμα κι ἂν συνυπολογιστεῖ ἡ ἰδιαίτερη ἱστορία τῆς ζωῆς τῆς Ἄννας Καβάν, ὁ Πάγος ξεχωρίζει στὸ ράφι μὲ τὰ ψυχρὰ ἀγωνιώδη βιβλία της.

Τὸ «Καβάν» δὲν ἦταν τὸ πραγματικὸ της ὄνομα — ἢ ἴσως θὰ πρέπει καλύτερα νὰ πῶ ὅτι δὲν ἦταν τὸ κύριο ὄνομά της. Γόνος βρετανικῆς οἰκογένειας τῆς ἀνώτερης μεσοαστικῆς τάξης — τὸ ὄνομά της ἦταν Ἑλεν Γούντς [Helen Woods]—, παντρεμένη δύο φορές μὲ ἰσάριθμους ἀλκοολικοὺς ἄντρες μεγαλύτερης ἡλικίας — καὶ οἱ δύο γάμοι της κατέληξαν σὲ ἀποτυχία—, ἐξέδωσε ἀρκετὰ μυθιστορήματα ὡς Ἑλεν Φέργκιουσον [Helen Ferguson], τὸ ὄνομα ποὺ εἶχε πάρει ἀπὸ τὸν πρῶτο της γάμο. Ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ βιβλία, ποὺ διακρίνονταν γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῆς γλώσσας καὶ τὰ ὁποῖα ἀνέδιδαν μιὰ ἀπελπισία, ἂν καὶ ἦταν μᾶλλον συμβατικὰ γιὰ τὰ δεδομένα τῶν ὄψιμων κειμένων της, πῆρε τὸ ὄνομα τῆς ἡρώιδας ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ alter ego της καὶ τὸ χρησιμοποίησε γιὰ τὴν περσόνα ποὺ ἐπινόησε: τὴν Ἄννα Καβάν. Οἱ λεπτομέρειες τῆς μακρᾶς περιπλάνησής της

μέσα από διάφορες καταστάσεις, όπως ή έξορία τήν περίοδο τοῦ πολέμου, οἱ πολλαπλές ἀπόπειρες αὐτοκτονίας, οἱ ἐγκλεισμοὶ σέ ψυχιατρικά ἰδρύματα καί ἡ χρόνια ἐξάρτησή της ἀπό τήν ἡρωίνη, θά μπορούσαν νά γεμίσουν ὀλόκληρα βιβλία· ἡ Καβάν γέμισε μέ αὐτὲς δεκάξι συνολικά, μολονότι προτιμοῦσε νά μεταπλάθει τίς προσωπικῆς ἱστορίες της, τοποθετώντας τες σέ μελαγχολικά σκηινικά, κάπως ψυχρὰ κι ἀποδιοργανωμένα.

Ὁ παγετώνας ποῦ καταστρέφει τὸν πλανήτη στὸν Πάγο θυμίζει τὸν ψυχροπολεμικό, στοιχειωμένο ἀπὸ τὸν φόβο τῆς ἀτομικῆς βόμβας, μεταπολεμικὸ εἰκοστὸ αἰῶνα στὸν ὁποῖο συνεχίζουμε νά ζοῦμε ἀπὸ πολλές ἀπόψεις· φέρνει στὸν νοῦ οἰκειῆς εἰκόνες ἀπὸ ἔργα δημοφιλῆ, ὅπως τὰ ἐπεισόδια τῆς *Ζώνης τοῦ λυκόφωτος* τοῦ Ρόντ Σέρλινγκ [Rod Serling] ἢ τὸ μυθιστόρημα *Ἡ φωλιά τῆς γάτας* τοῦ Κέρτ Βόνεγκατ [Kurt Vonnegut]. Ἡ ἀποτύπωση αὐτῆ γίνεται μέσα ἀπὸ σκηνές πολέμου, πολιτικῶν ἀναταραχῶν καί συλλογικῆς κοινωνικῆς δυσλειτουργίας, εἰκόνες ὀλοζώντανες καί ταυτόχρονα πειστικές. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ἡ Καβάν ταξίδεψε γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα μ' ἓνα ἀτιμόπλοιο ἀπὸ τὴ Νέα Ζηλανδία, περνώντας ἀπὸ διάφορα λιμάνια, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί ἡ Νέα Ὑόρκη, καί στὸ τέλος ἐπέστρεψε στὴν Ἀγγλία. Ἕνας ρεαλιστῆς μυθιστοριογράφος ἴσως νά εἶχε βασιστεῖ σ' αὐτὴ τὴν ἐμπειρία γιὰ νά γράψει ἓνα ἔπος σὰν τὴ *Βαλκανικὴ τριλογία* καί τὴν *Τριλογία τοῦ Λεβάντε* τῆς Ὀλίβια Μάνινγκ [Olivia Manning], ὅμως ἡ Καβάν δὲν ἦταν συγγραφέας ἐπῶν, καί συνοδὸς της στὸ ταξίδι δὲν ἦταν ἓνας ἐξωστρεφῆς σύζυγος ἀλλὰ ἡ ἄγρια μοναξιά της. Ἴσως μάλιστα στὰ κενὰ τοῦ Πάγου νά κρύβεται πράγματι ἓνα συμπεκνωμένο εἰκονιστικὸ ἔπος τῆς φυγῆς. Πάντως, ὅπως στὸν

Κάφκα, τὸν Πόε, τὸν Κόμπο Ἀμπέ [Kōbō Abe] καὶ τὸν Ἀπαρηγόρητο τοῦ Ἰσιγκούρο, ἡ ἀναστάτωση στὸ ἐπίκεντρο κάθε ἱστορίας ἔγκειται σὲ μιὰ περίπλοκη ἀλληλεπίδραση μεταξύ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ κόσμου.

Ἡ ἀφοσίωση τῆς Καβάν στὴν ὑποκειμενικὴ ἀποτύπωση τῶν πραγμάτων ὑπῆρξε ἀπόλυτη, ὅμως σ' αὐτὸ ἐδῶ, τὸ σπουδαιότερο μυθιστόρημά της, τὴν πραγματώνει μέσω τῆς ἀποστασιοποίησης. Ἐὰν τὸ «κορίτσι» ἐνσαρκώνει κατὰ κάποιον τρόπο τὸν εὐθραυστο χαρακτήρα τῆς ἴδιας τῆς Καβάν, ταυτόχρονα ἀποτελεῖ ἕναν γρίφο· εἶναι μόλις καὶ μετὰ βίας ὀρατὴ, εἶναι ἐπίσης ἐκνευριστικὴ καὶ ἀξιολύπητη τὴν ἴδια στιγμή. Ἐχει εἰπωθεῖ ὅτι ὁ «πάγος» τοῦ μυθιστορήματος παραπέμπει στὴ σχέση τῆς ναρκομανοῦς μὲ τὸ ναρκωτικὸ της, παρ' ὅλα αὐτὰ θὰ ἦταν περιοριστικὸ γιὰ τὸ βιβλίο ἂν ἀπλῶς περιγραφόταν ὡς ἕνα εἶδος ἀλληγορίας. Ἡ ἥρωίνη μπορεῖ νὰ εἶναι ὀργανικὸ στοιχεῖο του, νὰ κρύβεται παντοῦ σὲ κοινὴ θεά, κι ὡστόσο τὴν ἴδια στιγμή νὰ μὴν ἔχει σχέση μὲ τὸ κεντρικὸ νόημά του. Τὸ δράμα τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἀντοχῆς στὸν Πάγο ξεδιπλώνεται σ' ἕνα πεδίο ἐπιτακτικῆς ἀναγκαιότητας καὶ ταυτόχρονα κάπως ἀπόμακρης, λογικῆς περιέργειας.

Τὸ στοιχεῖο ποὺ συντελεῖ ὥστε νὰ γίνεῖ ὅλο αὐτὸ ὄχι μονάχα ἐφικτό, ἀλλὰ ἐπίσης καθηλωτικὸ καὶ ἀλησιμόνητο, εἶναι τὸ συμπαγές, ἀκριβόλογο ὕφος τῆς Καβάν. Τὸ βιβλίο ἔχει τὸν γρήγορο ρυθμὸ ἐνὸς θρίλερ ἀλλὰ καὶ τίς γνωστὲς ἀποκλίσεις ἀπὸ τὴν αἰτιότητα ποὺ ἔχουν συνδεθεῖ μὲ τὴν ὑψηλὴ μοντερνιστικὴ γραφὴ συγγραφέων ὅπως ὁ Μπέκετ ἢ ὁ Κάφκα. Ἡ ὅλη παρουσίαση τῆς ἱστορίας θυμίζει ὄνειρο, ἀκόμα καὶ ἡ ἐπιφάνειά της διαρρηγνύεται ἀπὸ ὄνειρικὲς σεκάνς καὶ ἀπότομα χάσματα στὴν ἀφήγηση καὶ στὸν ρυθμὸ. Κάποιες στιγμὲς αὐτὸ δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση στὸν

αναγνώστη ότι ο Πάγος είναι ένα κολάζ ή μωσαϊκό· ίσως ο Γουίλιαμ Μπάροουζ να έβαλε το χεράκι του εδώ με τὰ σύνεργα τῆς κοπτοραπτικής του. Στὸ τέλος, πάντως, αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι βρίσκεται στὸ ἔλεος μιᾶς ἀπολύτως ἀκριβοῦς καὶ ἀνηλεοῦς γλωσσικῆς μηχανῆς, ἡ ὁποία πολὺ ἀπλὰ δὲν ἐνδιαφέρεται στὸ ἐλάχιστο νὰ δημιουργήσει τὴν παραμικρὴ ψευδαίσθηση αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ. Στὴ θέση αὐτοῦ ποὺ ἀποκαλεῖται «πλοκή» ἡ Καβὰν προσφέρει ἕνα ἐπαναλαμβανόμενο σχῆμα, ἕναν πίνακα μὲ σημεῖα ἀντίδρασης, ἐνοχλητικὰ καὶ ἀψεγάδιαστα σὰν ἕνα πάκο μὲ τέστ Ρόρσαχ. Μοῦ φαίνεται ὅτι τὰ κοντινότερα ξαδέρφια τοῦ βιβλίου εἶναι τὸ *Crash*, τὸ πλέον ἀποσπασματικὸ, ἀπὸ ἀφηγηματικὴ σκοπιά, καὶ εἰκονιστικὸ βιβλίο τοῦ Μπάλαρντ, ἡ σύγχρονά του κινηματογραφικὰ ἔργα ὅπως ἡ *Alphaville* τοῦ Γκοντάρ (εἶχε κυκλοφορήσει δύο χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Πάγο, ἂν καὶ μᾶλλον δὲν ἀποτέλεσε ἐπιρροή γιὰ ἕνα βιβλίο ποὺ εἶχε ξεκινήσει νὰ γράφεται πολλὰ χρόνια νωρίτερα), καὶ τὸ Πέρουσι στὸ *Μάριενμπαντ* τοῦ Ἄλν Ρενέ [Alain Resnais] (ἔργο τοῦ 1961, ἐνῶ ἐπίσης ἡ Καβὰν θαύμαζε τὸν σεναριογράφο του, τὸν Γάλλο μυθιστοριογράφο Ἄλν Ρὸμπ-Γκριγιέ [Alain Robbe-Grillet]). Ὅπως αὐτὰ τὰ ἔργα, ἔτσι κι ὁ Πάγος θὰ μείνει στὴ σκέψη τοῦ ἀναγνώστη γιὰ πολὺ καιρὸ καὶ ἴσως μάλιστα ἀφήσει πάνω του πῶς ἔντονα σημάδια.

Σὰν τὸ φεγγάρι δηλαδὴ, ἀλλὰ μὲ κοφτερὲς ἄκρες.

Jonathan Lethem

Πάγος

*

ΕΙΧΑ ΧΑΘΕΙ, είχε ήδη πέσει τὸ σούρουπο, ὁδηγοῦσα ἐπὶ ὥρες καὶ στὴν οὐσία εἶχα ξεμείνει ἀπὸ βενζίνη. Δὲν ἤθελα κὰν νὰ σκέφτομαι τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἀποκλειστῶ τὸ βράδυ σ' αὐτοὺς τοὺς ἔρημους λόφους, ὅποτε χάρηκα ὅταν εἶδα τὴν πινακίδα ἐνὸς βενζινάδικου, καὶ τσούλησα ἀργὰ πρὸς τὰ κεῖ. "Ὅταν ἀνοιξα τὸ παράθυρο νὰ μιλήσω στὸν ὑπάλληλο, ὁ ἀέρας πὸν μὲ χτύπησε ἦταν τόσο ψυχρὸς ὥστε ἀναγκάστηκα ν' ἀνεβάσω τὸν γιακά μου. Καθὼς γέμιζε τὸ ρεζερβουάρ, σχολίασε τὸν καιρὸ. «Δὲν ἔχει ξανακάνει τέτοιο κρύο αὐτὸ τὸ μῆνα. Τὰ δελτία καιροῦ λένε ὅτι μᾶς περιμένει βαρὺς παγετός». Εἶχα περάσει τὸ μεγαλύτερο διάστημα τῆς ζωῆς μου στὸ ἐξωτερικό, ὑπηρετώντας ὡς στρατιώτης, ἢ ἐξερευνώντας ἀπομονωμένες περιοχές: παρότι ὅμως εἶχα ἔρθει μάλιστα ἀπὸ τοὺς Τροπικούς, καὶ οἱ παγετοὶ δὲν μοῦ ἔλεγαν τίποτα, μὲ ἀναστάτωσε ἡ δυσοίωνα χροιά πὸν εἶχαν τὰ λόγια του. Θέλοντας νὰ συνεχίσω τὸ ταξίδι μου, τοῦ ζήτησα ὁδηγίες γιὰ τὸ χωριὸ πὸν ἦταν ὁ προορισμὸς μου. «Δὲν θὰ τὸ βρεῖς ποτὲ στὰ σκοτεινά, εἶναι πολὺ ἀπόμερο. Κι ἐκεῖνοι οἱ δρόμοι στοὺς λόφους εἶναι ἐπικίνδυνοι ὅταν ἔχουν παγώσει». "Ἐμοιαζε νὰ ὑπονοεῖ ὅτι μονάχα ἓνας ἀνόητος θὰ ὁδηγοῦσε μὲ αὐτὲς τὶς συνθῆκες, πράγμα πὸν μὲ ἐνόηλε ἀρκετά. Ὅποτε τὸν πλήρωσα γιὰ νὰ σταματήσει μὲ τὶς μπερδεμένες ὁδηγίες του καὶ ἀπο-

μακρύνθηκα, αγνοώντας την τελευταία του προειδοποίηση: «Νά προσέχεις τὸν πάγο!» φώναξε.

Εἶχε σκοτεινιάσει πιά για τὰ καλά και για πρώτη φορά ἔνιωσα ἀπελπιστικά χαμένος. Ἦξερα πὼς ἔπρεπε νὰ εἶχα ἀκούσει τὸν ὑπάλληλο, ὅμως τὴν ἴδια στιγμή εὐχόμεουν νὰ μὴν τοῦ εἶχα μιλήσει καθόλου. Για ἕναν ἄγνωστο λόγο, τὰ σχόλιά του με εἶχαν κάνει νὰ αἰσθανθῶ ἄβουλα: ἀκούστηκαν σὰν κακὸς οἰωνὸς για τὴν ὅλη ἀποστολή, και ἄρχισα νὰ μετανιώνω πὸ τὴν εἶχα ἀναλάβει.

Εἶχα πολλὲς ἀμφιβολίες για τὸ ταξίδι καθ' ὅλη τὴ διάρκεια. Εἶχα φτάσει μόλις τὴν προηγούμενη μέρα και ἀντὶ νὰ ἐπισκέπτομαι φίλους στὴν ἐξοχή θὰ ἔπρεπε κανονικά νὰ ἀσχολοῦμαι με τὶς δουλειές μου στὴν πόλη. Δὲν μποροῦσα νὰ ἐξηγήσω λογικά τὴν ἰσχυρὴ μου παρόρμηση νὰ δῶ ἀπὸ κοντὰ τὸ κορίτσι πὸ εἶχε κυριεύσει τὸ μυαλό μου ὅσον καιρὸ ἔλειπα, και ἄς μὴν ἦταν ἐκεῖνο ὁ λόγος τῆς ἐπιστροφῆς μου. Εἶχα γυρίσει για νὰ ἐρευνήσω κατὰ πόσο ἔστεκαν οἱ φῆμες σχετικά με μιὰ μυστηριώδη ἐπικείμενη κατάσταση ἐκτάκτου ἀνάγκης σ' αὐτὴ τὴ μεριά τοῦ κόσμου. Με τὸ πὸ ἔφτασα ὅμως ἐδῶ, τὸ κορίτσι μου ἔγινε ἔμμομη ἰδέα, δὲν μποροῦσα νὰ σκεφτῶ τίποτα ἄλλο, και ἔνιωσα ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸ δῶ ἀμέσως, τίποτα ἄλλο δὲν μ' ἔνοιαζε. Ἦξερα ἀσφαλῶς ὅτι αὐτὸ ἦταν παράλογο. Ὅπως παράλογη ἦταν και ἡ τωρινή μου ἀνησυχία: ἦταν ἀπίθανο νὰ μοῦ συμβεῖ κάτι κακὸ μέσα στὴν ἴδια μου τὴ χώρα: ἐντούτοις, τὸ ἄγχος μου μεγάλωνε ὅσο ὀδηγοῦσα.

Ἀνέκαθεν ἡ πραγματικότητα ἦταν κάτι ἄγνωστο για μένα. Κάποιες φορές αὐτὸ μποροῦσε ν' ἀποδειχθεῖ ἐνοχλητικό. Για παράδειγμα, εἶχα ἐπισκεφτεῖ παλιό-

τερα αὐτήν καὶ τὸν σύζυγό της, καὶ στή μνήμη μου διατηροῦσα μιὰ ζωηρὴ ἀνάμνηση τῆς φαινομενικῆς γαλήνιας καὶ πλούσιας ἐξοχῆς τοῦ περιέβαλλε τὸ σπίτι τους. Ὅμως αὐτὴ ἢ ἀνάμνηση ξεθώριαζε μὲ γοργὸ ρυθμὸ, ἔχανε τὴν ἀληθοφάνειά της καὶ γινόταν ὀλοένα καὶ λιγότερο πειστικὴ καὶ εὐδιάκριτη, καθὼς δὲν ὑπῆρχε ψυχὴ στὸν δρόμο, δὲν συνάντησα κανένα χωριὸ καὶ δὲν εἶδα πουθενὰ φῶτα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν κατάμαυρος καὶ ψηλοὶ θάμνοι, ἀκόμα πιὸ σκουρόχρωμοι, ἐκτείνονταν κατὰ μῆκος τοῦ δρόμου. Κι ὅταν τὰ φῶτα τοῦ ἀμαξιοῦ ἔπεφταν πότε πότε στὰ κτήρια στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, ἦταν καὶ ἐκεῖνα κατάμαυρα, καὶ μᾶλλον ἀκατοίκητα καὶ λίγο ὡς πολὺ ἐρειπωμένα. Λὲς καὶ ὀλόκληρη ἡ περιοχὴ εἶχε ἐρημώσει ὅσο ἔλειπα.

Εἶχα ἀρχίσει νὰ ἀμφιβάλλω ἂν θὰ τὴν ἔβρισκα ποτὲ μέσα σ' αὐτὸ τὸ γενικὸ χάος. Φάνταζε ἀδύνατον νὰ ἔχει συνεχιστεῖ ὁποιαδήποτε μορφή ὀργανωμένης ζωῆς ἐδῶ μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ εἶχε ἀφανίσει τὰ χωριά καὶ εἶχε ρημάξει τὰ ἀγροκτίσματα. Ἀπ' ὅ,τι μποροῦσα νὰ δῶ, δὲν εἶχε γίνει καμία προσπάθεια γιὰ νὰ ἐπανέλθει ὁποιαδήποτε κανονικότητα. Δὲν εἶχε γίνει κανένα ἔργο ἀνοικοδόμησης ἢ ἀγροτικῆς ἐργασία, καὶ στὰ χωράφια δὲν ὑπῆρχαν ζῶα. Ὁ δρόμος χρειαζόταν ἐδῶ καὶ τώρα ἐργασίες ἀποκατάστασης, τὰ χαντάκια πίσω ἀπ' τοὺς ἀφρόντιστους θάμνους ἦταν πνιγμένα στὰ ἀγριόχορτα, καὶ ἡ ὅλη περιοχὴ ἔμοιαζε ἐρημὴ καὶ ἐγκαταλειμμένη.

Κάτι μικρὰ ἄσπρα πετραδάκια χτύπησαν τὸ παρμπρίζ καὶ μ' ἔκαναν ν' ἀναπηδήσω ἀπὸ τὸ ξάφνιασμα. Ἐπειδὴ εἶχα χρόνια νὰ ζήσω χειμῶνα στὸν βορρᾶ δὲν κατάλαβα ἀμέσως ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ χαλάζι. Τὸ χαλάζι

γρήγορα μετατράπηκε σέ χιόνι, μειώνοντας τήν ὁρατότητα καί δυσχεραίνοντας τήν ὁδήγηση. Τό κρύο ἦταν τσουχτερό, καί κατάλαβα πῶς ἡ αὐξανόμενη ἀναστάτωση μου εἶχε νά κάνει μέ αὐτό τό γεγονός. Ὁ ἄνθρωπος στό βενζινάδικο εἶπε ὅτι δέν εἶχε ξαναζήσει τέτοιο κρύο αὐτή τήν ἐποχή κι ἐγώ ὁ ἴδιος αἰσθανόμουν ὅτι παραῆταν νωρίς γιά νά ρίχνει χιόνι καί νά ἔχει πάγο. Ξαφνικά ἔνιωσα τέτοια ἀνησυχία πού θέλησα νά κάνω ἀναστροφή καί νά γυρίσω πίσω στήν πόλη· ὅμως ὁ δρόμος ἦταν πολὺ στενός, κι ἤμουν ἀναγκασμένος ν' ἀκολουθήσω τίς ἀτέλειωτες ἀνηφορικές καί κατηφορικές σπεῖρες του στόν λόφο μέσα στό ἀσάλευτο σκοτάδι. Ὁ δρόμος χειροτέρευε, γινόταν ὀλοένα πιὸ ἀπότομος κι ὀλισθηρός. Μὲ εἶχε πιάσει πονοκέφαλος ἀπὸ τό ἀσυνήθιστο κρύο, ζορίστηκα πολὺ γιά ν' ἀποφύγω παγωμένα τμήματα τοῦ δρόμου ὅπου μπορούσε νά γλιστρήσει τό ἀμάξι καί νά χάσω τὸν ἔλεγχο. Ὅταν κάποιες φορές τὰ φῶτα τοῦ αὐτοκινήτου φώτιζαν φευγαλέα τὰ ἐρείπια στήν ἄκρη τοῦ δρόμου, ἡ μικρὴ λάμψη πού ἀντίκριζα μὲ ξάφνιαζε πάντα, καί χανόταν ἀπ' τὰ μάτια μου προτοῦ προλάβω νά βεβαιωθῶ πῶς τήν εἶχα δεῖ ὄντως.

Μιά ἀπόκοσμη λευκότητα ἄρχισε ν' ἀπλώνεται στοὺς θάμνους. Πέρασα ἀπὸ ἓνα ἄνοιγμα καί κοίταξα στό βάθος. Γιά μιὰ στιγμή, τὰ φῶτα μου ἔπεσαν σάν μεγάλοι προβολεῖς πάνω στό γυμνὸ κορμί τοῦ κοριτσιοῦ, πού ἦταν ἀδύνατο σάν παιδιοῦ, καί μὲ φόντο τό ἀπόλυτο ἄσπρο τοῦ χιονιοῦ ἔδειχνε λευκὸ στό χρῶμα τοῦ ἐλεφαντόδοντου· τὰ μαλλιά της ἦταν λαμπερά, σάν ὑαλοβάμβακας. Κοιτοῦσε πρὸς τήν ἄλλη κατεύθυνση. Ἦταν ἀκίνητη κι εἶχε τό βλέμμα της καρφωμένο στὰ τεῖχη πού κινοῦ-

νταν ἀργὰ πρὸς τὸ μέρος της, ἕνας κρυστάλλινος, ἀστραφτερός κύκλος ἀπὸ συμπαγῆ πάγο, στὸ κέντρο τοῦ ὁποίου ἦταν ἐκεῖνη. Ἀπὸ τὶς χιονισμένες πλαγιὲς ποὺ δέσποζαν πίσω της ἔρχονταν ἐκτυφλωτικὲς λάμψεις· πιὸ χαμηλὰ οἱ ἄκρες τοῦ πάγου τὴν εἶχαν ἤδη ἀγγίξει, τὴν εἶχαν ἀκινητοποιήσει, εἶχαν κολλήσει σὰν τσιμέντο στὰ πόδια της. Ἔβλεπα τὸν πάγο νὰ ἀνεβαίνει, καλύπτοντας τὰ γόνατα καὶ τοὺς μηρούς της, εἶδα τὸ στόμα της ν' ἀνοίγει, μιὰ μαύρη τρύπα σ' ἕνα πάλλευκο πρόσωπο, ἄκουσα τὴν ἀδύναμη, ἀγωνιώδη κραυγὴ της. Δὲν αἰσθάνθηκα οἶκτο γιὰ κείνη. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα, μοῦ προκαλοῦσε ἀπερίγραπτη εὐχαρίστηση νὰ τὴ βλέπω νὰ ὑποφέρει. Ἐνιωθα μὲν ἄσχημα γιὰ τὴν ἀναισθησία μου, παρ' ὅλα αὐτὰ ἔτσι αἰσθανόμουν. Γι' αὐτὸ εὐθυνόταν ἕνας συνδυασμὸς παραγόντων, χωρὶς πάντως καὶ ν' ἀποτελοῦν ἐλαφρυντικά.

Τὴν εἶχα ἐρωτευεῖ βαθιὰ κάποτε, καὶ εἶχα μάλιστα σκοπὸ νὰ τὴν παντρευθῶ. Ἡ εἰρωνεία τῆς ὑπόθεσης ἦταν ὅτι ἤθελα τότε νὰ τὴν προστατεύσω ἀπ' τὴ σκληρότητα τοῦ κόσμου, ποὺ ἔμοιαζε νὰ προσελκύει ὁ ἄτολμος καὶ εὐθραυστος χαρακτήρας της. Ἦταν ὑπερβολικὰ εὐαίσθητη, πολὺ νευρική καὶ ἀντιμετώπιζε μὲ φόβο τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ ζωὴ· ἡ προσωπικότητά της εἶχε συνθλιβεῖ ἀπὸ μιὰ σαδιστικὴ μητέρα ποὺ τὴν κρατοῦσε διαρκῶς αἰχμάλωτη σὲ καθεστῶς τρόμου καὶ ὑποταγῆς. Τὸ πρῶτο πράγμα ποὺ ἔπρεπε νὰ κάνω ἦταν νὰ κερδίσω τὴν ἐμπιστοσύνη της, ὅποτε ἤμουν πάντα εὐγενικὸς μαζί της, προσέχοντας νὰ μὴν ἐκδηλώνω τὰ πραγματικά μου συναισθήματα. Ἦταν τόσο ἀδύνατη πού, ὅταν χορεύαμε, φοβόμουν ὅτι θὰ τὴν πλήγωνα ἅμα τὴν κρατοῦσα σφι-

χτά. Τὰ κόκαλά της ἔμοιαζαν εὐθρυπτα, καὶ δὲν μποροῦσα νὰ σταματήσω νὰ κοιτάζω τὰ ὅσα πού προεξεῖχαν στοὺς καρπούς της. Τὰ μαλλιά της ἦταν ἐντυπωσιακά, ἀσημόλευκα, σὰν ἀλμπίνου, κι ἔλαμπαν σὰν τὸ φεγγαρόφωτο, σὰν φεγγαρόλουστο βενετσιάνικο γυαλί. Τῆς φερόμουν σὰν νὰ ἦταν ἓνα κορίτσι ἀπὸ γυαλί· κάποιες φορές δὲν ἔμοιαζε ἀληθινή. Σιγὰ σιγὰ ἔπαψε νὰ μὲ φοβᾶται καὶ μὲ περιέβαλλε μὲ μιὰ παιδική στοργή, ὅμως παρέμεινε συνεσταλμένη καὶ ἀπροσπέλαστη. Πίστευα ὅτι τῆς εἶχα ἀποδείξει πὼς ἤμουν ἄτομο ἐμπιστοσύνης, καὶ δὲν εἶχα πρόβλημα νὰ κάνω ὑπομονή μέχρι νὰ μὲ ἀποδεχτεῖ. Ἔδειχνε πὼς ἦταν ἔτοιμη νὰ τὸ κάνει, μολοντί ἡ ἀνωριμότητά της λόγω ἡλικίας δυσκόλευε ἀρκετὰ τὴν προσπάθειά μου νὰ ἐκτιμῆσω τὴν εὐκρίνεια τῶν αἰσθημάτων της. Ἴσως ἡ στοργή της νὰ μὴν ἦταν ὀλωσδιόλου ψεύτικη, κι ἄς μ' ἐγκατέλειψε ξαφνικὰ γιὰ τὸν ἄντρα μὲ τὸν ὁποῖο ἦταν τῶρα παντρεμένη.

Ἄλλα αὐτὰ ἀνῆκαν πιά στὸ παρελθόν. Ὅμως οἱ σπινθηροειδῆ αὐτῆς τῆς τραυματικῆς ἐμπειρίας ἦταν ἀκόμη ὁρατὰ ἐξαιτίας τῆς αὐπνίας καὶ τῶν πονοκεφάλων ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὑπέφερα. Τὰ φάρμακα πού μοῦ ἔδιναν οἱ γιατροὶ μοῦ προκαλοῦσαν φριχτὰ ὄνειρα, στὰ ὁποῖα ἐκείνη ἐμφανιζόταν πάντα σὰν ἀβοήθητο θύμα, μὲ τὸ εὐθρυστο σῶμα της χτυπημένο καὶ μελανιασμένο. Αὐτὰ τὰ ὄνειρα δὲν περιορίζονταν μονάχα στὸν ὕπνο μου, καὶ μιὰ ἀπεχθὴς παρενέργειά τους ἦταν καὶ τὸ γεγονός ὅτι εἶχα φτάσει στὸ σημεῖο νὰ τὰ ἀπολαμβάνω.

Ἡ ὁρατότητα εἶχε βελτιωθεῖ κάπως· βέβαια ἐπικρατοῦσε ἀκόμη σκοτάδι, ὅμως τὸ χιόνι εἶχε σταματήσει νὰ πέφτει. Μποροῦσα νὰ δῶ τὰ ἐρείπια ἐνὸς ὄχυρου

στήν κορυφή μιᾶς ἀπότομης πλαγιᾶς. Εἶχε ἀπομείνει μονάχα ὁ πύργος, δὲν ὑπῆρχε τίποτα ἄλλο, οἱ τρύπες στὰ παράθυρα ἔχασκαν σὰν ἀνοιχτὰ μαῦρα στόματα. Τὸ μέρος μοῦ φαινόταν ἀόριστα οἰκειῶ, ἢ παραμόρφωση μιᾶς μισοθαμμένης ἀνάμνησης. Μοῦ φάνηκε πὼς ἀναγνώρισα τὸ ὄχυρό, σκέφτηκα πὼς τὸ εἶχα ξαναδεῖ στὸ παρελθόν, ἀλλὰ δὲν μπορούσα νὰ εἶμαι βέβαιος, ἀφοῦ τὸ καλοκαίρι ποὺ εἶχα ξαναβρεθεῖ ἐδῶ τὰ πάντα ἔμοιαζαν πολὺ διαφορετικά.

Ἐκεῖνο τὸ διάστημα, ὅταν ἀποδέχθηκα τὴν πρόσκληση τοῦ ἄντρα, ὑποψιαζόμουν πὼς πίσω ἀπὸ τὸ κάλεσμά του κρυβόταν κάποιον ἀπώτερο κίνητρο. Ἦταν ζωγράφος, ὄχι σημαντικός, ἓνας ἀπλὸς ἐρασιτέχνης· ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν πάντα πολλὰ λεφτὰ χωρὶς νὰ φαίνεται νὰ κάνουν κάποια δουλειά. Κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἦταν εἰσοδηματίας, ὥστόσο ὑποψιαζόμουν πὼς πίσω ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἔδειχνε κρυβόταν κάτι ἄλλο. Ἡ θέρμη μὲ τὴν ὁποία μὲ ὑποδέχθηκε μὲ ζάφνιασε, ἦταν ἀφάνταστα φιλικός. Παρ' ὅλ' αὐτά, ἐγὼ παρέμενα καχύποπτος καὶ προσεκτικός.

Τὸ κορίτσι δὲν μιλοῦσε σχεδὸν καθόλου, στεκόταν δίπλα του καὶ μὲ λοξοκοίταζε μὲ τὰ μεγάλα της μάτια ποὺ τὰ σκίαζαν μακριές βλεφαρίδες. Ἡ παρουσία της μὲ ἐπηρέαζε ἔντονα, μολοντί δὲν μπορούσα νὰ προσδιορίσω μὲ ποιὸν τρόπο ἀκριβῶς. Μοῦ ἦταν δύσκολο νὰ μιλάω μαζί τους. Τὸ σπίτι βρισκόταν στὴ μέση ἑνὸς δάσους μὲ ὀξιές, καὶ σὲ κοντινὴ ἀπόσταση γύρω του ὑπῆρχαν τόσο πολλὰ ψηλὰ δέντρα ὥστε εἶχαμε τὴν αἴσθησι πὼς ἤμασταν στὶς κορυφές τους, μὲ κύματα πυκνῆς καταπράσινης βλάστησης νὰ σκᾶνε ἔξω ἀπ' τὰ παράθυρα.

Στὸ μυαλό μου ἤρθε τότε μιὰ σχεδὸν ἐξαφανισμένη φυλὴ μεγάλσωμων λεμούριων ποὺ τραγουδοῦσαν καὶ ἦταν γνωστοὶ ὡς Ἴντρι, οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν στὰ δάση ἑνὸς ἀπομονωμένου τροπικοῦ νησιοῦ. Οἱ ἤρεμες, τρυφερές κινήσεις καὶ οἱ παράξενες μελωδικές φωνές αὐτῶν τῶν σχεδὸν μυθικῶν πλασμάτων μοῦ εἶχαν κάνει μεγάλη ἐντύπωση, κι ἔτσι ξεκίνησα νὰ μιλάω γι' αὐτὰ ξεχνώντας ὅλα τ' ἄλλα, ἔχοντας παρασυρθεῖ ἐντελῶς ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο θέμα. Ὁ ἄντρας ἔδειχνε νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ ὅσα ἔλεγα. Ἐκείνη δὲν μιλοῦσε καθόλου, κι ἔπειτα ἀπὸ λίγο μᾶς ἄφησε μόνους γιὰ νὰ πάει νὰ δεῖ τὸ φαγητό. Ἡ συζήτηση ἔγινε πιὸ εὐκόλη ὅταν ἔφυγε.

Ἦμασταν στὴ μέση τοῦ καλοκαιριοῦ, ἔκανε πολλὴ ζέστη καὶ τὸ θρόισμα τῶν φύλλων ἀπέξω δημιουργοῦσε μιὰ εὐχάριστη δροσερὴ αἴσθηση. Ἐκεῖνος συνέχιζε νὰ εἶναι πολὺ φιλικός. Μᾶλλον τὸν εἶχα παρεξηγήσει, καὶ ἄρχισα νὰ ντρέπομαι γιὰ τὴν καχυποψία μου. Μοῦ εἶπε ὅτι χαιρόταν πολὺ γιὰ τὴν ἐπίσκεψή μου, καὶ ἄρχισε νὰ μιλάει γιὰ τὸ κορίτσι. «Εἶναι φοβερὰ ντροπαλὴ καὶ ἀγχώδης, τῆς κάνει καλὸ νὰ βλέπει ἄτομα ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμο. Εἶναι πολὺ μόνη της ἐδῶ πέρα». Ἀπ' τὴ μεριά μου ἀναρωτιόμουν συνέχεια πόσα πράγματα μπορεῖ νὰ γινώριζε γιὰ μένα, τί ἀκριβῶς μπορεῖ νὰ τοῦ εἶχε πεῖ ἐκείνη. Φάνταζε μᾶλλον παράλογο νὰ παραμένω σὲ θέση ἄμυνας: ὥστόσο, ἡ ἀντίδρασή μου στὰ ἐγκάρδια λόγια του ὑπῆρξε κάπως ἐπιφυλακτικὴ.

Ἔμεινα μαζί τους λίγες μέρες. Ἐκείνη φρόντιζε νὰ μένει μακριὰ μου. Τὴν ἔβλεπα μονάχα ὅταν ἦταν κι ἐκεῖνος παρών. Ὁ καλὸς ζεστός καιρὸς συνεχιζόταν. Φοροῦσε κοντά, λεπτά, πολὺ ἀπλὰ φορέματα ποὺ ἄφηναν γυ-

μνούς τούς ώμους και τὰ χέρια της, και κάτι σανδάλια πού έμοιαζαν παιδικά, χωρίς καλσόν. Στο φώς του ήλιου ή λάμπη τών μαλλιών της σέ θάμπωνε. "Ηξερα πώς δέν θά μπορούσα ποτέ νά ξεχάσω τήν εμφάνισή της. Παρατήρησα στη διάθεσή της μιὰ σημαντική αλλαγή, είχε πλέον μεγαλύτερη αὐτοπεποίθηση. Χαμογελοῦσε πιό συχνά τώρα και μιὰ φορά μάλιστα τήν άκουσα νά τραγουδάει στόν κήπο. "Όταν τήν καλοῦσε εκείνος, έρχόταν τρέχοντας. "Ήταν ή πρώτη φορά πού τήν έβλεπα χαρούμενη. Μονάχα όταν μιλοῦσε σ' έμένα έδειχνε άκόμη αὐτοσυγκράτηση. Προς τὸ τέλος τῆς επίσκεψῆς μου ὁ άντρας με ρώτησε αν είχα βρει τήν εὐκαιρία νά τῆς μιλήσω μόνος. Τοῦ απάντησα άρνητικά. "Εκεῖνος είπε τότε: «Μίλησέ της λίγο πριν φύγεις. Τήν άπασχολεῖ τὸ παρελθόν φοβάται ὅτι σέ είχε κάνει δυστυχημένο». "Επομένως ήξερε. Θα τοῦ τὰ είχε πει ὅλα εκείνη. Δέν ήταν και πολλά, βέβαια. Δέν ήθελα ὅμως νά συζητήσω μαζί του για ὅτι είχε συμβει κι έτσι απάντησα με γενικόλογα. "Εκεῖνος άλλαξε θέμα συζήτησης διακριτικά, ὅμως λίγο άργότερα επανήλθε στο ἴδιο θέμα. «'Ελπίζω νά τήν κάνεις νά ήρεμησει. Θα βρω μιὰ άφορμή νά τῆς μιλήσεις μόνος». Δέν έβλεπα με ποιόν τρόπο θά μπορούσε νά γίνει αυτό, καθως ή επόμενη μέρα ήταν ή τελευταία πού θά έμενα μαζί τους. Είχα προγραμματίσει νά φύγω άργά τὸ άπόγευμα.

"Εκεῖνο τὸ πρωι ήταν τὸ πιό ζεστό άπ' ὅλα. "Ερχόταν καταιγίδα. "Ακόμα και τήν ὥρα πού παίρναμε τὸ πρωινό μας ή ζέστη ήταν άποπνικτική. Προς έκπληξή μου, μου πρότειναν νά πᾶμε μιὰ βόλτα. Δέν γινόταν νά φύγω χωρίς νά έχω δεῖ ένα άπ' τὰ ὠραῖα φυσικά τοπία

τῆς περιοχῆς. Ἄνεφεραν ἕναν λόφο ἀπ' ὅπου ἔβλεπες μιὰ περίφημη θεά: εἶχα ἀκουστά τὴν ὀνομασία του. Ὅταν τοὺς εἶπα γιὰ τὴν ἀναχώρησή μου, μοῦ ἀπάντησαν ὅτι τὸ μέρος ἦταν κοντά, κι ὅτι θὰ ἐπιστρέψαμε ἐγκαίρως ὥστε νὰ ἔχω ἀρκετὸ χρόνο γιὰ νὰ ἐτοιμάσω τὴ βαλίτσα μου. Κατάλαβα ὅτι δὲν θὰ δεχόντουσαν ἀρνητικὴ ἀπάντηση, κι ἔτσι συμφώνησα.

Κάναμε πικνὴκ δίπλα στὰ ἐρείπια ἐνὸς παλιοῦ ὄχυροῦ, πού εἶχε χτιστεῖ σὲ μιὰ μακρινὴ ἐποχῆ, ὅταν ἀκόμη ἦταν ὑπαρκτὸς ὁ φόβος ἐχθρικῶν εἰσβολῶν. Ὁ δρόμος τελείωνε βαθιὰ μέσα στὸ δάσος. Ἀφήσαμε τὸ αὐτοκίνητο καὶ συνεχίσαμε μὲ τὰ πόδια. Μὲς στὴ ζέστη πού μεγάλωνε σταθερὰ προτίμησα νὰ μὴν ἐπιταχύνω τὸν βηματισμό μου, κι ἔτσι ἔμεινα λίγο πῶς πίσω ἀπὸ τοὺς ἄλλους δυό, κι ὅταν διέκρινα τὸ τέλος τοῦ δάσους κάθισα κάτω, στὴ σκιά ἐνὸς δέντρου. Ὁ ἄντρας γύρισε πίσω καὶ μὲ σήκωσε ὀρθιο. «Ἐλα, πᾶμε! Θὰ δεῖς ὅτι ἡ ἀνάβαση ἀξίζει τὸν κόπο». Ὁ ἐnthουσιασμός του μὲ παρέσυρε καὶ μὲ ὠθησε ν' ἀνεβῶ στὴν κορυφὴ μιᾶς ἀπότομης ἠλιόλουστης πλαγιᾶς, ἀπ' ὅπου ἀπόλαυσα δεόντως τὴ θεά. Ὅμως αὐτὸ δὲν ἦταν ἀρκετὸ γιὰ κεῖνον, ἐπέμεινε νὰ δῶ τὴ θεά ἀπὸ τὸ ψηλότερο σημεῖο τοῦ γκρεμισμένου ὄχυροῦ. Ἡ διάθεσή του φαινόταν παράξενη, ἐnthουσιώδης, σχεδὸν πυρετικὴ. Τὸν ἀκολούθησα μὲς στὴ μουντάδα, ἀνεβαίνοντας μιὰ σκάλα πού τρυποῦσε τὸ τεῖχος τοῦ πύργου, μὲ τὴν ὀγκώδη φιγούρα του νὰ μοῦ κρύβει τὸν ἥλιο καὶ νὰ μὴ βλέπω τίποτα· παραλίγο νὰ σπᾶσω τὸν λαιμό μου σ' ἕνα σημεῖο ἀπ' ὅπου ἔλειπε ἕνα σκαλοπάτι. Δὲν ὑπῆρχε παραπέτο στὴν κορυφὴ, καθόμασταν ἀνάμεσα στὰ χαλάσματα χωρὶς νὰ παρεμβάλλεται τίποτα ἀνάμεσα σ'

ἐμᾶς καὶ στὸ ἔδαφος, ἐνῶ ἐκεῖνος κουνούσε τὸ χέρι του δείχνοντας διάφορα σημεῖα στὴν ἀπέραντη θεά πὺ ἀνοιγόταν μπροστά μας. «Αὐτὸς ὁ πύργος ἀποτελεῖ ὄροσημο γιὰ αἰῶνες. Μπορεῖς νὰ δεῖς ὀλόκληρη τὴ λοφοσειρὰ ἀπὸ δῶ πάνω. Ἡ θάλασσα εἶναι ἐκεῖ πέρα. Αὐτὸ ἐκεῖ εἶναι τὸ καμπαναριὸ τοῦ καθεδρικοῦ. Ἡ μπλὲ γραμμὴ πιὸ πέρα εἶναι ἡ ἐκβολὴ τοῦ ποταμοῦ».

Μὲ ἐνδιέφεραν περισσότερο οἱ μικρὲς λεπτομέρειες: οἱ σωροὶ ἀπὸ πέτρες, τὰ σύρματα, οἱ τσιμεντόλιθοι καὶ τὰ λοιπὰ ὑλικά πὺ θὰ χρησίμευαν γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἐπερχόμενης κατάστασης ἐκτάκτου ἀνάγκης. Ἐλπίζοντας νὰ δῶ κάποιον στοιχεῖο πὺ θὰ μοῦ ἔδινε μιὰ εἰκόνα γιὰ τὴ φύση τῆς ἀναμενόμενης κρίσης, πλησίασα στὴν ἄκρη καὶ κοίταξα κάτω.

«Πρόσεχε!» μὲ προειδοποίησε γελώντας. «Μπορεῖ νὰ γλιστρήσεις εὐκολὰ ἐδῶ ἢ νὰ χάσεις τὴν ἰσορροπία σου. Πάντα πιστεῦσα πῶς εἶναι τὸ ἰδανικὸ μέρος γιὰ φόνο». Τὸ γέλιο του ἀκούστηκε τόσο ἀλλόκοτο ὥστε γύρισα νὰ τὸν κοιτάξω. Ἐκεῖνος ἤρθε πρὸς τὸ μέρος μου, λέγοντας: «Ἄς ποῦμε ὅτι σοῦ δίνω μιὰ μικρὴ σπρωξιά... ἔτσι...» Πρόλαβα κι ὀπισθοχώρησα, ὅμως ἔχασα τὸν βηματισμὸ μου καὶ σκόνταψα, παραπατώντας σὲ μιὰ ἐτοιμόρροπη καὶ ἀσταθὴ προεξοχὴ λίγο χαμηλότερα. Στεκόταν ἀποπάνω μου καὶ μὲ κοιτοῦσε χαμογελώντας, φαινόταν μαῦρος μὲ φόντο τὸν φλογισμένο οὐρανό. «Ἡ πτώση θὰ φαινόταν σὰν ἀτύχημα, ἔτσι δὲν εἶναι; Δὲν θὰ ὑπῆρχαν μάρτυρες. Μονάχα ὁ λόγος μου γιὰ ὅ,τι συνέβη. Κοίτα πῶς τρεκλίζεις. Φαίνεται ὅτι σ' ἐπηρεάζουν τὰ ὕψη». Ὅταν κατεβήκαμε πάλι στὸ ἔδαφος εἶχα ἰδρῶσει καὶ τὰ ροῦχα μου ἦταν καλυμμένα μὲ σκόνη.

Τὸ κορίτσι εἶχε ἀπλώσει τὸ φαγητὸ στὸ γρασίδι στὴ σκιά μιᾶς γέρικης καρυδιᾶς ποὺ συνέχιζε νὰ μεγαλώνει. Ὡς συνήθως, μιλοῦσε ἐλάχιστα. Δὲν με στενοχωροῦσε καθόλου τὸ ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μου ἔφτανε στὸ τέλος της· ὑπῆρχε μεγάλη ἔνταση στὴν ἀτμόσφαιρα καὶ λόγω τῆς μικρῆς ἀπόστασης ποὺ μᾶς χωρίζε αἰσθανόμενοι ἀναστατωμένος. Ὅσο τρώγαμε, ἔριχνα διαρκῶς ματιές πρὸς τὸ μέρος της, παρατηρώντας τὴν ἀσημένια λάμψη τῶν μαλλιών της, τὸ χλομό, σχεδὸν διάφανο δέρμα της, τὰ αἰχμηρὰ καὶ εὐθραυστα κόκαλα τῶν καρπῶν της. Ὁ ἄντρας της εἶχε χάσει τὴν ἀρχικὴ εὐθυμία του καὶ εἶχε σκυθρωπιάσει κάπως. Ἐπίασε ἓνα μπλόκ ζωγραφικῆς καὶ χάθηκε στὶς σκέψεις του ζωγραφίζοντας ἀφηρημένα. Δὲν μποροῦσα νὰ τὸν ψυχολογήσω. Στὸ βάθος ἐμφανίστηκαν βαριά σύννεφα· ἔνιωθα τὴν ὑγρασία στὸν ἀέρα καὶ ἤξερα πὼς δὲν θ' ἀργοῦσε νὰ ἔρθει καταιγίδα. Τὸ μπουφάν μου ἦταν ριγμένο δίπλα μου στὸ γρασίδι· τὸ δίπλωσα γιὰ νὰ γίνεὶ σὰν μαξιλαράκι, τὸ τοποθέτησα στὸν κορμὸ τοῦ δέντρου καὶ ἀκούμπησα τὸ κεφάλι μου πάνω του. Τὸ κορίτσι εἶχε ξαπλώσει ἀνάσκελα στὴν ἀνθισμένη πλαγιά λίγο χαμηλότερα ἀπὸ μένα, με τὰ χέρια της δεμένα στὸ μέτωπο, νὰ προστατεύουν τὸ πρόσωπό της ἀπὸ τὴν ἀντηλιά. Παρέμενε σχεδὸν ἀκίνητη, χωρὶς νὰ μιλάει, καὶ τὰ σηκωμένα χέρια της φανέρωναν τὴν ἀνεπαίσθητη τραχύτητα καὶ τὸ σκοῦρο χρῶμα στὶς ξυρισμένες της μασχάλες, ὅπου μικρὲς σταγόνες ἰδρώτα λαμπύριζαν σὰν κομματάκια πάγου. Τὸ λεπτό της φόρεμα ἀποκάλυπτε τὶς ἀπαλὲς καμπύλες τοῦ παιδικοῦ της κορμιοῦ: δὲν φοροῦσε τίποτα ἀποκάτω, ὅπως μποροῦσα νὰ δῶ.